

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุวรณ์ จันทะราช เจ้าคณะแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยศึกษาตามวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสุวรณ์ จันทะราช เจ้าคณะแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ด้านการเผยแผ่ของพระสุวรณ์ จันทะราช เจ้าคณะแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ จึงเน้นการศึกษาทางเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเข้าสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ตลอดถึงมีการใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลอื่นๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดบันทึก เป็นต้น หลังจากนั้นได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดนำมาวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะต่อไป

หลังจากทำการศึกษาวิจัยแล้ว สามารถสรุปและวิเคราะห์งานวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระธรรมในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การบริหารงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ลาวจาก พ.ศ. ๒๕๑๘ จนถึงปัจจุบัน องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้ใช้กฎระเบียบและมติของการประชุมธรรมวินัย ธรรมนูญปกครองสงฆ์ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ โดยประสานความร่วมมือจากรัฐบาลเช่นการจัดฝึกอบรมรับฟัง การเผยแผ่นโยบายการบริหารประเทศ ของรัฐบาลทั้งนี้เพื่อให้พระสงฆ์ได้เข้าใจแนวทางการเมืองของรัฐบาลลาว กรมการศาสนาที่สังกัดแนวลาสร้างชาติ ได้มีบทบาทโดยตรงในการประสานงาน จากภาครัฐและต่างประเทศเพื่อให้เกิดความสะดวกในการดำเนินงานของคณะสงฆ์ลาว การปกครองคณะสงฆ์ได้ปรับปรุงทางด้านโครงสร้าง และแต่งตั้งพระมหาเถรที่มีความรู้ทางธรรมวินัยให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ตามความจำเป็นที่มีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายในองค์การสงฆ์และปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะในระยะปัจจุบันนี้ การปกครองคณะสงฆ์ลาว

ได้นำใช้ธรรมนูญปกครองสงฆ์กฎระเบียบสังฆานัติ ในการปกครองคณะสงฆ์มณฑลของพรรคและรัฐบาลลาวที่เกี่ยวกับศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์ลาว

การศึกษาของคณะสงฆ์ลาวหลัง พ.ศ.๒๕๑๘ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้มีมติปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์เพื่อสนองตอบต่อความต้องการเฉพาะหน้าโดยจัดตั้งโรงเรียนพระสงฆ์ทั่วประเทศขึ้นในที่นี้มีสองโรงเรียนคือ โรงเรียนสร้างครูพระสงฆ์ เพื่อผลิตครูพระสงฆ์ให้เพียงพอต่อความต้องการกับสภาพความเป็นจริงเพราะในระยะนี้คณะสงฆ์และรัฐบาลลาวต้องการพัฒนาการศึกษาของพลเมืองลาว ให้มีความรู้ก้ำกัฏและลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือโรงเรียนสร้างครูพระสงฆ์ได้ประสบความสำเร็จอย่างมากต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว และโรงเรียนอุดมศึกษาสงฆ์เรียกว่ามัธยมต้นและมัธยมปลายนั่นเองเพื่อเตรียมนักศึกษาที่เข้าเรียนต่อโรงเรียนสร้างครูพระสงฆ์

โรงเรียนสร้างครูพระสงฆ์นี้ได้ดำเนินการเรียนการสอนได้ ๒๑ ปี คณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ ปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์อีกครั้งในปี พ.ศ.๒๕๓๗ ยกกระตบจากโรงเรียนสร้างครูพระสงฆ์ขึ้นเป็นวิทยาลัยสงฆ์โดยความจริงแล้วองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวและคณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ ได้มีนโยบายมายาวนานแล้วว่าที่จะสร้างมหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ลาวขึ้นแต่ก็ขาดความพร้อมทางด้านบุคลากร และงบประมาณการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวได้รับความร่วมมือทางด้านบุคลากรวิชาการและงบประมาณจากรัฐบาลลาว และกระทรวงศึกษาธิการมาโดยตลอดสำหรับคณะกรรมการการศึกษาได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์โดยปรับปรุงโครงสร้างพัฒนาบุคลากรสร้างโรงเรียนให้เพียงพอต่อการขยายตัวและเพิ่มขึ้นของจำนวนนักเรียนทั้งพระภิกษุและสามเณร นอกจากนี้คณะกรรมการการศึกษาสงฆ์ยังได้มีแผนนโยบายสนับสนุนให้นักศึกษาสงฆ์ลาว ขอบทุนเรียนฟรีจากรัฐบาลและคณะสงฆ์พม่าและประเทศไทยเห็นได้ว่าการศึกษาของคณะสงฆ์ถึงจะมีการขยายตัวช้าแต่ก็มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด

การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในประเทศลาว องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้จัดตั้งคณะกรรมการเผยแผ่ขึ้น เพื่อทำหน้าที่โดยตรงในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้แก่ประชาชนลาวทั้งภายในและต่างประเทศและจัดตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานขึ้นหลายสำนักในทั่วประเทศ โดยมีสำนักใหญ่ตั้งอยู่นครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อทำหน้าที่พัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่ศาสนา โดยจัดให้มีหลักสูตรฝึกอบรมพระวิปัสสนาจารย์ให้มีความรู้ความสามารถ ในคณะกรรมการเผยแผ่นี้ยังได้จัดหน่วยเผยแผ่ศีลธรรมขึ้นทั้งในระดับศูนย์กลาง และระดับท้องถิ่นเช่นจัดให้มีหน่วยงานเผยแผ่ศีลธรรมนครหลวง โดยร่วมมือกับกรมศาสนาที่ดูแลทางด้านนโยบายและแนวทางของรัฐบาลลาวเพื่อรับประกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานการเผยแผ่ศีลธรรมทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่นได้รับผลสำเร็จพอสมควร แต่ก็ยังไม่บรรลุตามความประสงค์เพราะขาดบุคลากรที่มีศักยภาพ ในการทำหน้าที่เผยแผ่ศีลธรรมให้เข้าสู่จิตใจประชาชนคนลาว

การบริหารงานด้านสาธารณูปการนั้นเห็นได้ว่าคณะกรรมการธิการสาธารณูปการมีหน้าที่โดยตรงในการบูรณะซ่อมแซมศาสนาวัดที่ชำรุดชืดโทรม ให้มีความสะอาดเพียงพอ และรับประกันในการใช้งานได้ร่วมมือกับกระทรวงวัฒนธรรม และกรมศาสนา เกี่ยวกับงานด้านศิลปะสถาปัตยกรรม ให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของชาติลาวเพราะการควบคุมดูแลการก่อสร้างพัฒนาวัด ที่เป็นงานเกี่ยวเนื่องกับศิลปวัฒนธรรม นั้นเป็นงานที่มีความจำเป็นอย่างมากต่อความเป็นชาติลาว คณะกรรมการธิการสาธารณูปการ ถ้าเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่นขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว เห็นได้ว่าเป็นหน่วยงานสำคัญแต่ถ้าดูจากผลงานเห็นได้ว่ายังขาดความเอาใจใส่จากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งนี้อาจเป็นสาเหตุที่เกิดมาจากผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานนี้เอง ถ้ามองจากภาพรวมแล้วองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้ให้ความสำคัญมาโดยตลอด จากการศึกษาพบว่า

ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบูรณะศาสนาวัด ที่มีความสำคัญระดับชาติโดยเฉพาะพระมหาเถระระดับการนำขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้มีส่วนรับผิดชอบในงานสาธารณูปการ ถึงแม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนหน้าที่รับผิดชอบ การให้ความสำคัญแก่ศิลปะและเอกลักษณ์ของชาตินั้นก็ยังจะต้องทำงานกันเป็นคณะโดยมีความเห็นเป็นมติจากที่ประชุมโดยอาศัยเสียงส่วนใหญ่เป็นมาตรฐาน ในการตัดสินใจ สำหรับงานทั่วไปของคณะกรรมการธิการสาธารณูปการในส่วนศูนย์กลางและท้องถิ่นก็ปล่อยให้เป็นที่ของหน่วยงานนั้นทำตามอำนาจหน้าที่ ที่จะต้องดูแลเอาใจใส่โดยตรง ถึงอย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ในหน่วยงานนี้ยังมีข้อบกพร่องอยู่คือขาดความเอาใจใส่จากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และขาดบุคลากรที่มีความรู้และศักยภาพที่เพียงพอเพื่อสนองตอบต่อความจำเป็นของงานด้านสาธารณูปการ

๕.๑.๒ สภาพการณ์ปัจจุบันของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประเทศลาวถือเป็นประเทศพี่น้องกับไทย มีวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันนัก เนื่องจากเคยเป็นพี่น้องกันมาแต่โบราณ ท่อพยพมาจากจีน เมื่อตอนอยู่ในอาณาจักรอ้ายลาว เมื่อประมาณ พ.ศ. ๖๑๒ ก็ได้นับถือพุทธศาสนาแบบมหายานมาก่อน เมื่อถูกจีนรุกราน จึงได้อพยพมาอยู่ในเมืองล้านช้าง ประมาณ พ.ศ. ๑๒๕๐ ก็กลับมาเป็นนับถือผีสงเทวดาดังเดิมอีก ต่อมาเมื่อเจ้าสุวรรณคำผงขึ้นเสวยราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๕๕-๑๘๕๖ ทรงมีพระ เอรอส ๖ พระองค์ ใน ๖ พระองค์นั้น เจ้าฟ้าจุ่มมีลักษณะผิดแผกจากพระเอรอสองค์อื่น คือมีฟันและลิ้นเป็นสีดำ โหรทำนายว่าเป็นกาลกีนิจจึงได้นำไปลอยแพบังเอิญแพได้มาถึงเมืองขอม (กัมพูชา) ได้รับการเลี้ยงดูจากพระมหาปาสมันตเถระ ต่อมาได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กในราชสำนักของพระเจ้าอินทปัตต์ และได้อภิเษกสมรสกับพระธิดาของพระเจ้าอินทปัตต์ พระนามว่า พระนางแก้วยอดฟ้า (ฟ้าหญิงคำหยาด) ต่อมาบิดาให้ไปตีเมืองล้านช้าง และสามารถยึดเมืองล้านช้างได้ในปี พ.ศ. ๑๘๕๖ แล้วขึ้นครองราชย์ เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๒๓ ของราชวงศ์ล้านช้าง ทรงพระนามว่า พระเจ้าฟ้าจุ่มแหล่งหล้าธรณี แผ่อำนาจเขตออกไปอย่างกว้างขวาง พุทธ

ศาสนาได้เข้ามาสู่อาณาจักรล้านช้างในยุคนี้ กล่าวคือพระนางแก้วยอดฟ้าพระมเหสีผู้ทรงเคยนับถือพุทธศาสนามาก่อน เมื่อครั้งอยู่ในเมืองขอมทรงเห็นประชาชนนับถือผีสางเทวดา และฆ่าสัตว์บูชาเช่นสรวง จึงได้ทูลขอให้พระเจ้าฟ้าจ๋มไปอัญเชิญพระพุทธศาสนามาเผยแพร่ในอาณาจักรล้านช้าง พระเจ้าฟ้าจ๋มทรงเห็นด้วย จึงให้ทูตไป ทูลขอนิมนต์พระสงฆ์เขมรเข้ามาเผยแพร่ในประเทศลาว และพระนางยังได้ขอร้องทางเขมรได้จัดส่งพระสงฆ์มาประกาศศาสนาแบบเถรวาท ซึ่งมีพระมหาปาสามานเจ้าเป็นประมุข เข้ามาเผยแพร่ในล้านช้าง

ปัญหาในการเผยแพร่ธรรมะในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ทำให้ไม่ได้ผลเท่าที่ควรอาจเกิดมาจากสาเหตุใหญ่อยู่ ๓ ประการ

๑. ผู้เผยแพร่ขาดความรู้ความแตกฉานในธรรมมีความรู้ขั้นสัญญาไม่ถึงขั้นทักขิณีและระดับญาณ

๒. ผู้เผยแพร่ขาดความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดธรรมไม่เคยฝึกการพูดในที่ชุมชนหรือพัฒนาบุคลิกภาพใช้เสียงเบาใช้บาลีมาก ยกหัวข้อธรรมมาก ไม่เตรียมตัว ไม่สังเกตคนฟัง ติดรูปแบบใช้เวลามากเป็นต้น

๓. ผู้เผยแพร่ขาดความพอใจและขาดความรักในการสอนเผยแพร่ธรรมในเชิงรับอย่างเดียวขาดการเผยแพร่ในเชิงรุก

แนวคิดในการเสนอแก้ไขปัญหาในการเผยแพร่ธรรมะในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวควรดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. ควรจัดตั้งศูนย์วิจัยค้นคว้าการเผยแพร่เพื่อทำหน้าที่หลักทางวิชาการ มีการฝึกอบรมนักเผยแผ่ให้มีคุณภาพและจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการในการเผยแผ่พุทธศาสนาในสังคมลาว

๒. การเผยแพร่ทางวาจาคือการกล่าวสอนหรือการแสดงธรรม ภิกษุจะเป็นผู้แนะนำหรือสอนคนอื่นได้นั้นนอกจากจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติในหลักการต่างๆ ด้วยตนเองเป็นอย่างดีแล้ว การเรียนรู้วิธีการในการเผยแผ่นั้นเป็นส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

๓. องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวควรจัดให้มีการฝึกอบรมนักเผยแผ่เกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารกับคนสมัยใหม่

๔. การเผยแผ่ศาสนานั้นไม่ควรยึดติดในรูปแบบเดิม

๕. ต้องมีการปรับโครงสร้างแก้ไขกฎระเบียบที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเผยแผ่ในสังคมปัจจุบัน

๕.๑.๓ ชีวิตและผลงานในทางพระพุทธศาสนาของพระสุวรณ์ จันทราช

ชีวิตและผลงานในทางพระพุทธศาสนาของพระสุวรณ์ จันทราชนั้น เป็นคนเฉลียวฉลาด เพราะมีคุณลักษณะที่พิเศษไปกว่าคนอื่นๆ คือความใฝ่ในทางธรรมตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เป็นคนที่กล้าพูด

กล้าทำ พูดจริง ทำจริง มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว เป็นคนมีอุดมการณ์และเป้าหมายในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น แต่กลับมีพลังกำลังกายและกำลังใจมากขึ้น เมื่อเห็นผลงานที่ได้ทำนั้นได้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและประเทศชาติ สามารถแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตของประชาชนทั่วไป ให้ได้รับความสุขความเจริญในชีวิตของตนเองและครอบครัว การที่มีตำแหน่งเป็นนักบริหารและนักปกครองทางคณะสงฆ์ ทำให้ได้มีโอกาสแสดงความสามารถในการบริหารงานคณะสงฆ์ ทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ทำให้งานของคณะสงฆ์มีความก้าวหน้าไปพอสมควร ดังที่ได้ศึกษาวิจัยไปแล้วในด้านต่างๆ ทั้ง ๔ ด้าน พระสุวรรณ จันทราช มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างมาก สามารถทำให้ผู้บังคับบัญชาเกิดความไว้วางใจเป็นอย่างดี

๕.๑.๔ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุวรรณ จันทราช

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุวรรณ จันทราช พบว่า อุปกรณ์หรือองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น คือ ใช้วิธีการในการเผยแผ่ ๔ วิธี ดังนี้

๑. การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบการเผยแผ่เสมอ
๒. เปรียบเทียบด้วยอุปมาอุปไมยกับสิ่งที่ดีและไม่ดี เพื่อให้ผู้ฟังได้มองเห็นภาพ
๓. ยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม โคลงและกลอน เพื่อให้ผู้ฟังไม่เกิดความเบื่อหน่าย หรือง่วงนอนในเวลาฟังธรรม
๔. ใช้ภาษาง่ายๆ เหมาะสมแก่ผู้ฟัง ทั้งที่เป็นชาวบ้านหรือหน่วยงานจากภาครัฐ ตามแต่ผู้มารับฟัง

จากวิธีการเผยแผ่ เห็นได้ว่า มีวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย เนื่องจากในกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีการสอนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะถ้าหากมีวิธีการถ่ายทอดที่ดีแล้ว ผู้รับฟังก็จะสามารถรู้เข้าใจ และเข้าถึงหลักธรรมคำสอนได้ง่ายขึ้น

๕.๑.๕ ปัจจัยและผลสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุวรรณ จันทราช

พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุวรรณ จันทราช มีความหลากหลาย โดยอาศัยปัจจัยด้านคุณลักษณะองค์ประกอบของการแสดงหรือบรรยายธรรม ในฐานะผู้บรรยายเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ความน่าเชื่อถือ บุคลิกลักษณะน่าเลื่อมใส สถานภาพและบทบาท ความเป็นกันเอง การสร้างสารที่ง่าย การสร้างบรรยากาศ การทุ่มเทในการเผยแผ่ได้ เนื้อหาสาระรวมถึงหลักธรรมในการเผยแผ่ของพระสุวรรณ จันทราช นอกจากนี้ ปัจจัยที่เป็นจุดเด่นอีกประการหนึ่ง คือปัจจัยด้านทางสังคม คือ การที่ท่านได้แบบอย่างที่ดีจากครูอาจารย์ แล้วนำมาปรับใช้ในการดำเนินการเผยแผ่ และท่านเป็นผู้มีความตั้งใจในการทำงานด้านการเผยแผ่

เป็นผู้มีเกียรติคุณทางสังคม และเป็นผู้ที่สังคมให้การยอมรับ ปัจจัยดังที่ได้กล่าวมานั้น จึงทำให้เกิดเป็นผลของการปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา เกิดเป็นคุณค่าแก่บุคคลและสังคมด้านต่างๆ ดังนี้

๑. ปัจจัยที่เกิดผลแก่บุคคล พระสุวรรณ จันทะราช ได้ทำหน้าที่ของการเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา เป็นนักคิด นักค้นคว้า นักอ่านและนำความรู้ที่ได้มาเป็นเครื่องพัฒนาชีวิตตนเอง และเพิ่มพูนความรู้แก่ประชาชนอันเป็นผลนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้เปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติ ความคิดและพฤติกรรมให้มานับถือพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพของจิตใจ ตามเหตุที่ว่า จิตที่พัฒนาดีแล้ว ย่อมนำความสุขมาให้

๒. ปัจจัยที่เกิดผลแก่สังคม พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับครอบครัวในฐานะเป็นรากฐานของสังคม พระสุวรรณ จันทะราชได้ปลูกฝังความศรัทธาและความเชื่อมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเริ่มจากการพัฒนาที่บุคคล สังคมครอบครัว ไปสู่การพัฒนาของสังคมส่วนใหญ่ รู้จักนำความเจริญทางด้านวัตถุมาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจ รู้จักแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจและการปกครอง สร้างความมั่นคงและสันติสุขแก่สังคมมนุษย์ ย่อมทำให้สังคมส่วนใหญ่มีความร่มเย็น

๓. ปัจจัยที่เกิดผลแก่ศาสนา ได้เห็นคุณค่าของหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาว่าทำให้สังคมมีความสงบสุข ก็จะช่วยกันทำนุบำรุงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนให้กว้างขวางขึ้น และรู้จักหวงแหน ช่วยกันปกป้องพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมมนุษย์ตลอดไป ย่อมทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงสืบต่อไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุวรรณ จันทะราช เจ้าคณะแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยยังเห็นว่ามีความน่าสนใจและควรแก่การศึกษาวิจัยต่อไป ก็คือ

๑. ศึกษาภาวะผู้นำของพระสุวรรณ จันทะราช ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๒. ศึกษาทัศนะของชาวพุทธแขวงจำปาสัก ที่มีต่อพระสุวรรณ จันทะราช เจ้าคณะแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในฐานะผู้มีบทบาทในการเผยแผ่ธรรม

๓. ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุวรรณ จันทะราช เจ้าคณะแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว